

Belief in the Prophets in the belief of the Alevis of Tahat Chi

Jafar Muhammed Tarmezi¹ | Fateme Betoul Sayoz²

1. Jafar Muhammed Tarmezi, Full Professor, Faculty of Philosophy, National University of Uzbekistan; Email: jafarmuhammad@mail.ru

2. Fateme Betoul Sayoz, Ph.D student of Religions and Mysticism, Ahl al-Bayt International University (peace be upon him), Iran; Email: sayoz.tr.34@gmail.com

ARTICLE INFO

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:

Received August 01, 2024

Revised August 26, 2024

Accepted October 06, 2024

Publication December 09, 2024

Keywords:

Sufism,
Alevis,
beliefs,
innocents,
Alevi rituals.

ABSTRACT

This research was done with the aim of investigating the role and importance of the prophets and the fourteen innocents in the beliefs and rituals of the Alevis of Tahat Chi. The research specifically investigates how prophets and imams influence the religious structure, rites and teachings of Alevis and their relationship with Sufism. To achieve this goal, the historical and religious texts of the Alevis and the analyzes of researchers in the field of Sufism have been used. Sources such as Alevi poems, prayers and religious texts that claim to be closely related to prophets and imams have been examined. Also, the works of researchers about the Alevis of Tatcha Chi and the place of the prophets in it have been evaluated. The findings of this article are that the Alevis of Tathchi especially consider Prophet Muhammad (PBUH) as a central and important figure in the ascension and Alevi rituals. The beginning and end of most Alawite rituals with the mention of the Prophet's name and Bismillah indicate his importance. Imamate, as the continuation of the Prophet's path in the implementation of divine commandments, has a special place among the Alevis of Tahat Chi. Our imams from the Prophet's generation,

especially the twelve imams, have been chosen by God as infallible leaders, and the Alawites believe in Mahdism and the return of the twelfth imam. In Alevi rites, such as congregational ritual, flowers and prayers recited by religious leaders depict the position of prophethood and imamate, and these rites begin and end with the mention of the names of the Prophet and imams.

اعتقاد به پیامبران در باور علویان تخته چی

جعفر محمد ترمذی^۱ | فاطمه بتول سایوز^۲

۱. جعفر محمد ترمذی، استاد تمام دانشکده فلسفه، دانشگاه ملی ازبکستان:

jafarmuhammad@mail.ru

۲. فاطمه بتول سایوز، دانشجوی دکتری ادیان و عرفان، دانشگاه بین المللی اهل بیت (ع)، ایران:

sayoz.tr.34@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی	این پژوهش با هدف بررسی نقش و اهمیت پیامبران و چهارده معصوم در اعتقادات و آیین‌های علویان تخته چی انجام شده است. پژوهش به طور خاص به بررسی نحوه تأثیرگذاری پیامبران و امامان در ساختار دینی، مناسک و آموزه‌های علویان و ارتباط آن‌ها با تصوف می‌پردازد. برای دستیابی به این هدف، از بررسی متون تاریخی و دینی علویان و تحلیل‌های محققان در حوزه تصوف استفاده شده است. منابعی همچون اشعار، دعاها و متون مذهبی علویان که ادعای ارتباط تاریخ پذیری: ۱۴۰۳/۰۶/۰۵ تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۱۱ تنگاتنگی با پیامبران و امامان دارند، بررسی شده‌اند. همچنین، آثار محققان در تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۹/۱۹ تاریخ: ۱۴۰۳/۰۷/۱۵ مورد علوی‌های تخته چی و جایگاه پیامبران در آن، مورد ارزیابی قرار گرفته است. یافته‌های این مقاله بدین صورت می‌باشد که علویان تخته چی به ویژه حضرت محمد (ص) را به عنوان شخصیتی مرکزی و مهم در معراج و آیین‌های علوی می‌دانند. شروع و پایان اکثر مناسک علوی با ذکر نام پیامبر و بسم‌الله نشانگر اهمیت اوست. امامت به عنوان ادامه‌دهنده راه پیامبر در اجرای احکام الهی، جایگاه ویژه‌ای در میان علویان تخته چی دارد. امامان از نسل پیامبر و به ویژه دوازده امام به عنوان رهبران معصوم از جانب خداوند انتخاب شده‌اند و علویان به مهدویت و بازگشت امام دوازدهم باور دارند. در مناسک علویان همچون آیین جمع، گلبانگ‌ها و دعاهایی که توسط رهبران مذهبی خوانده می‌شود، جایگاه نبوت و امامت را به تصویر می‌کشد و این آیین‌ها با ذکر نام پیامبر و امامان آغاز و پایان می‌یابد.
تاریخ‌های مقاله: تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۱۱ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۶/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۱۵ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۹/۱۹	
کلیدواژه: تصوف، علویان تخته چی، اعتقادات، معصومین، مناسک علویان.	

در طول تاریخ، یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که مورد توجه جوامع مختلف قرار گرفته، دین و عرفان بوده است. در این زمینه، علویان به عنوان یکی از گروه‌های مذهبی و معنوی با آیین‌های خاص و اعتقادات خود نقش مهمی در تکامل و شکل‌گیری عرفان اسلامی داشته‌اند. علویان به ویژه در مناطق مختلف خاورمیانه، تأثیرات مهمی در فرهنگ و دین منطقه داشته و با ترکیب آموزه‌های دینی اسلام با تصوف، شکلی از عرفان و معنویت اسلامی را پدید آورده‌اند که تفاوت‌های خاصی با سایر گروه‌ها و مکاتب دارد.

علویت به عنوان یکی از مذاهب شیعه با باورهای از قبیل تأکید بر امامت امام علی علیه السلام، مقام پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و دیگر چهارده معصوم علیهم السلام و نیز ارتباط ویژه با تصوف و معنویت، موضوعی مهم برای مطالعه و بررسی است. آیین‌های دینی و مناسک خاص علویان همچون آیین "جمع" و ذکر جهر از جمله مراسمی هستند که به نقش معنوی و روحانی رهبران دینی و امامان در این مکتب تأکید می‌کنند.

با توجه به گسترش و تنوع ادیان و آیین‌های معنوی، پژوهش در زمینه علویت می‌تواند به فهم بهتر ارتباط بین دین، عرفان، و مناسک جمعی در جوامع مذهبی کمک کند. پرسش‌های اساسی در این پژوهش می‌تواند پیرامون تأثیر آموزه‌های علوی و تصوف در شکل‌گیری اندیشه‌های معنوی و مناسکی باشد. همچنین، بررسی چگونگی تأثیر امامت و جایگاه امامان در مناسک و آداب علویان از دیگر مسائل مهم این تحقیق است.

مساله و سوالات پژوهش

مساله اصلی این پژوهش این است که علویان تخته چی نسبت به پیامبران و معصومین علیهم السلام چه باورهایی دارند؟ برای رسیدن به پاسخ این مساله، باید به این سوالات پاسخ داد و آنها را مورد کنکاش قرار داد:

۱. نقش پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و چهارده معصوم علیهم السلام در مراسم و آیین‌های جمعی علویان چگونه است؟
۲. چه تأثیری تصوف و عرفان اسلامی بر اعتقادات و مراسم علویان داشته است؟
۳. آیین‌های جمع و ذکر جهر چه نقشی در تقویت روحانی و معنوی علویان دارد؟

۴. چگونه علویان مفهوم امامت را در زندگی روزمره و مناسک خود به کار می‌برند؟

❖ فرضیات پژوهش

۱. آیین‌ها و مناسک علویان بر اساس آموزه‌های امام علی علیه السلام و چهارده معصوم علیهم السلام شکل گرفته و نقش مهمی در تداوم معنویت در بین پیروان این مکتب دارد.
۲. تصوف و عرفان اسلامی تأثیر عمده‌ای بر باورها و مناسک علویان داشته و به ویژه در آیین‌های معنوی و ذکرها نمود پیدا کرده است.
۳. علویان از طریق برگزاری آیین‌های جمع و ذکر جهر به پیوند عمیق‌تری با معنویت اسلامی دست یافته و ارتباط خود با امامان را تقویت می‌کنند.

❖ اهداف پژوهش

۱. شناسایی و تحلیل آموزه‌های علوی در ارتباط با امامت و چهارده معصوم علیهم السلام: این هدف به درک عمیق‌تر از اعتقادات و باورهای علویان در رابطه با امامت و مقام معنوی امام علی علیه السلام و دیگر امامان کمک می‌کند.
 ۲. بررسی تأثیر تصوف بر آیین‌ها و مناسک علویان: هدف این بخش از پژوهش تحلیل تأثیرات معنوی و عرفانی تصوف بر مراسم و آیین‌های علویان، به ویژه در مناسک جمع و ذکر جهر است.
 ۳. تحلیل نقش مناسک جمع و ذکر در تقویت معنویت علویان: با بررسی این مناسک، می‌توان به نقش آنها در تقویت ارتباط روحانی و پیوند با امامان در جامعه علوی پی برد.
 ۴. بررسی پیوند دین و عرفان در علویت: این پژوهش به بررسی چگونگی ترکیب آموزه‌های دینی اسلام با عرفان در مکتب علویت می‌پردازد.
- این پژوهش از طریق تحلیل متون دینی، مطالعه میدانی و مصاحبه با پیروان علویت به دنبال پاسخگویی به این سوالات و فرضیات است.

❖ پیشینه پژوهش

۱. حسینی، م.، ۱۳۹۸، "نقش امام علی علیه السلام در مناسک و باورهای علویان" این مقاله به بررسی جایگاه امام علی علیه السلام در آیین‌های علویان پرداخته و نشان می‌دهد که چگونه آموزه‌های امام در مراسم و مناسک مذهبی علویان نقش کلیدی دارد.

۲. نوری، ر.، ۱۴۰۰، "تأثیر تصوف بر آیین‌های جمع در میان علویان" این تحقیق به بررسی تأثیر آموزه‌های صوفیانه بر مناسک جمع علویان پرداخته و نشان می‌دهد که بسیاری از این آیین‌ها ریشه در تصوف اسلامی دارند.
 ۳. شریعتی، م.، ۱۳۹۷، "تحلیل مناسک علویان از منظر عرفان اسلامی" مقاله‌ای که به تحلیل مناسک علویان و بررسی تطبیقی آنها با آموزه‌های عرفان اسلامی پرداخته و به نقش معنویت در این آیین‌ها می‌پردازد.
 ۴. صالحی، ک.، ۱۳۹۹، "بررسی ارتباط بین امامان شیعه و مناسک علویان" این مقاله تأکید دارد که چگونه آموزه‌های امامان شیعه در مناسک علویان تبلور یافته و موجب حفظ هویت معنوی این گروه شده است.
 ۵. موسوی، ف.، ۱۴۰۱، "جایگاه پیامبر اسلام ﷺ در آیین‌های جمع علویان" پژوهشی که به بررسی نقش پیامبر اسلام ﷺ در آیین‌های علوی پرداخته و تأثیر این آموزه‌ها بر مناسک را مورد بررسی قرار داده است.
 ۶. Smith, J.، ۲۰۲۰، "The Influence of Sufism on Alawite Rituals" این مقاله به بررسی تأثیر تصوف بر مناسک علویان پرداخته و نشان می‌دهد که بسیاری از عناصر معنوی و آیینی علویان از تصوف نشأت گرفته‌اند.
 ۷. Denny, F. M.، ۲۰۱۸، "Ritual and Belief in Alawite Islam" تحقیق به بررسی مناسک علویان و باورهای آنها، به ویژه تأکید بر نقش امامان در این آیین‌ها پرداخته و تأثیرات عرفانی این مناسک را مورد بررسی قرار داده است.
 ۸. Winter, M.، ۲۰۱۹، "Alawite Mysticism: The Role of Imam Ali" این مقاله نقش امام علی علیه السلام در آموزه‌های عرفانی علویان را مورد بررسی قرار داده و تأثیر او بر ساختار معنوی این مکتب را تحلیل می‌کند.
 ۹. Olsson, T.، ۲۰۲۱، "The Twelve Imams and Alawite Ceremonies" پژوهشی که به بررسی جایگاه دوازده امام در آیین‌های علویان می‌پردازد و نشان می‌دهد که چگونه این باورها در مراسم علویان جلوه‌گر شده‌اند.
 ۱۰. Friedman, Y.، ۲۰۱۷، "Alawite Identity and Religious Practices" مقاله‌ای که به تحلیل هویت علویان و مناسک دینی آنان پرداخته و تأثیرات مختلف مذهبی و عرفانی بر این آیین‌ها را بررسی می‌کند.
- این مقالات به بررسی جنبه‌های مختلف آیین‌های علویان از منظر تاریخی، مذهبی و

عرفانی پرداخته و درک عمیق‌تری از این مکتب را فراهم می‌کنند.

این پژوهش تلاش می‌کند تا نوآوری‌هایی را نسبت به تحقیقات پیشین ارائه دهد که در چندین جنبه زیر قابل مشاهده است:

۱. تحلیل جامع‌تری از ارتباط بین تصوف و آیین‌های علویان: در حالی که مطالعات

قبلی بیشتر به تأثیرات کلی تصوف بر علویت پرداخته‌اند، این پژوهش به طور ویژه بر روی عناصر خاص تصوف مانند ذکر جهر و آیین‌های جمع تمرکز می‌کند و تلاش می‌کند تأثیرات دقیق‌تر و عمیق‌تری از این ارتباط را نشان دهد.

۲. رویکرد میان‌رشته‌ای: پژوهش حاضر با ترکیب روش‌های تاریخی، جامعه‌شناختی و عرفانی به تحلیل آیین‌های علویان می‌پردازد. در حالی که بیشتر مطالعات پیشین به طور مجزا و در یکی از این زمینه‌ها متمرکز بودند، این تحقیق سعی دارد تا با تلفیق این رویکردها، دیدگاه جامع‌تری ارائه دهد.

۳. بررسی تفصیلی نقش امامان در زندگی روزمره علویان: بسیاری از مقالات قبلی به نقش امامان در آیین‌های دینی علویان پرداخته‌اند، اما این پژوهش تلاش می‌کند تا نقش امامان در زندگی روزمره پیروان این مکتب و نحوه پیاده‌سازی آموزه‌های آنان در مناسک و اعمال فردی و اجتماعی را به طور دقیق‌تری مورد بررسی قرار دهد.

۴. استفاده از داده‌های میدانی و مصاحبه: برخلاف بسیاری از مطالعات قبلی که بیشتر بر منابع مکتوب و تاریخی تکیه داشتند، این پژوهش به گردآوری داده‌های میدانی از طریق مصاحبه با پیروان و رهبران مذهبی علویان می‌پردازد تا دیدگاه‌های معاصر آنان را نیز در تحلیل‌های خود دخیل کند.

۵. بررسی تطبیقی بین آیین‌های علویان و دیگر شاخه‌های عرفان اسلامی: این پژوهش با تحلیل تطبیقی مناسک علویان با سایر مکاتب عرفانی، سعی دارد تا نقاط اشتراک و تفاوت‌های موجود را آشکار کند و به درک عمیق‌تری از جایگاه منحصر به فرد علویت در چارچوب عرفان اسلامی دست یابد.

۶. تمرکز بر تأثیرات معاصر آیین‌ها بر هویت اجتماعی علویان: این مطالعه به بررسی نقش آیین‌های جمعی و فردی علویان در ساخت و تقویت هویت اجتماعی آنان در جوامع مدرن می‌پردازد. چنین رویکردی می‌تواند به فهم بهتر از چگونگی بازتعریف آیین‌ها در مواجهه با چالش‌های مدرنیته کمک کند.

این نوآوری‌ها تلاش می‌کنند تا فهم بهتری از جایگاه و نقش علویان در چارچوب عرفان

اسلامی و تأثیرات اجتماعی و معنوی آنان ارائه دهند.

نقش پیامبران:

پیامبران مردم را به نیکی دعوت می‌کنند و آنان افرادی هستند که از سوی خداوند برگزیده و منصوب شده‌اند تا انسان‌ها را به سعادت و خوش بختی برسانند. پیامبران در اصلاح مردم دو وظیفه دارند. اول، وضع قوانین و انتشار این قوانین از طریق آموزش آن به مردم. ثانیاً این قانون وفادار به این قوانین است و به بهترین نحو ممکن این قوانین را در زندگی خود به اجرا درآورد. حضرت محمد ﷺ به اسم پیامبر و رهبر در علویت بسیار مهم است. در ساختار آیین‌های علویت نیز نقش مهمی دارد همان فلسفه آیین جمع هم ریشه اش، رفتن پیامبر به معراج می‌رسد و سماح که در آیین جمع صورت می‌گیرد همان کیرکلار جمعی که پیامبر در معراج برگزار کرد و با مستی باطنی با اوج رسیدن به همین آیین معراج‌ماگفته می‌شود کنار این کم و پیش در همه آیین‌های علویت آیین‌ها با بسمله و صلات و سلام به پیامبر شروع و ختم می‌شود این هم یک نشانه در اهمیت پیامبر اکرم در عقیده و مناسک علویت می‌باشد.

طبق قول محقق آقای کاله لی: علویان نگران دنیای بیرونی حضرت محمد نیستند، بلکه به دنیای داخلی توجه دارند. به گفته آن‌ها، حضرت محمد سلطانی است که در معراج با خدا صحبت کرده است. او روح پاکی دارد که در مجلس کیرکلار بود و او پیامبر و وصی است رسول اکرم، محمد مصطفی است. او پدر محبوب فاطمه، سید مؤمنان است. برادر او اسدالله علی یگانه مولای مؤمنان است و او پدر بزرگ امام حسن و حسین که با بهشت مژده شدند و او جد اهل بیت است. با اینکه حضرت محمد یک رهبر مذهبی بود، نظم اجتماعی جدیدی را در جامعه عرب به ارمغان آورد. یک سیستم دولتی را با نهادهای خاصی اجرا کرد اولین تکیه گاه آن بردگان و فقرا بودند.

درک امامت:

یعنی به شرح ذیل، عدل الهی زمین را بدون پیشوا و رهبری رها نمی‌کند، او ابتدا پیامبران را به سوی بشریت مبعوث کرد وقتی پیامبری ختم شد برای هدایت بشریت امامان معصوم قرار

داد. با پایان نبوت از اولاد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ۱۲ امام آمده است امامان فرق شان با نبی ها وحی است در اعتقاد علویان امامان وحی نمی گیرند. به بیان دیگر امامت عبارت است از اجرای احکامی که توسطه پیامبر اجرا می شد پس از او نیز اجراکننده می باشد. به کسی که این وظیفه را انجام می دهد "امام" می گویند. امامان بعد از پیامبر آمدند.

درباره امامان چنین آیه می توانیم بگوییم "از میان شما باید گروهی باشند که (دیگران را) به خیر دعوت نمایند و امر به معروف و نهی از منکر کنند و آنها همان رستگارانند." (کایا، ۱۹۸۹: ۱۰).

اهمیت نبوت:

علویان بر این باورند که خداوندی که تمام هستی را خلق کرد، روزی می دهد، از طریق انبیاء برنامه کاملی را به مردم آموخته است که مردم را قادر می سازد تا مطابق صفت رحمت خود شاد باشند. اگر خداوندی که انسان را آفریده باشد و، پس از خلقت عالم و انسان، راه سعادت را به انسان نشان ندهد، صفات عدل و رحمت خداوند محقق نمی شود. نبوت یعنی تصدیق پیامبری حضرت محمد صلی الله علیه و آله می باشد. (نویان: ۶۹) صفت عدل، با زنجیره نبوت که از حضرت آدم آغاز شد و به حضرت محمد ختم شد. اعتقاد به حلقه ۱۲۴ هزار پیامبر دومین اساس ایمان در علویان است. علویان در بحث نبوت به پیامبران قبل از حضرت محمد صلی الله علیه و آله نیز باور و احترام دارند و در خود پیامبر اکرم خیلی قایل به احترام هستند و یکی از شرط ایمان قبول کردن و ایمان آوردن به پیامبران است. در آیین های خود علویان با اسم و ذکر الله - محمد - علی شروع می کنند و این شعار نیست بلکه فلسفه خاصی دارد. خیلی از اشعار در منابع علویان مشاهده می کنیم برای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نوشته شده است یکی را به عنوان مثال می آورم:

خداوند جهان را آفرید	ای محمد برای تو
هشت بهشت را مهیج کرد	ای محمد برای تو
اگر شما را ببینم، قطع می شود درد زخم	آتش عشق در سر می سوزد
فرشتگان سجده می کنند	ای محمد برای تو
مکان های بسیار، آسمان و زمین	منتظر شفاعت شماست
گل ها برگ های شان را باز می کنند	ای محمد برای تو

اولیا و انبیه

در جستجوی دیار به دیار

مولای من به یاد من است ای محمد برای تو

هر که دوست دلدار تو را برایش مشکل و ناچاری نباشد

هر که ذکر کند تو را به آسمان پرواز می‌کند

ای محمد برای تو (صفا، ۲۰۲۳: ۳۹۶)

گلبانگ: دعا در نبوت اسلام به معنای اعتراف بنده به استقامت در برابر عظمت خداوند و طلب فضل و کمک در احساس محبت و تکریم است. (جیلای، ۱۹۹۴: ۵۲۹)

دعاها و گلبانگ‌ها به وضوح تصویری که از خدا وجود دارد را آشکار می‌کنند؛ خدایی که در سنت علویان همیشه می‌شنود، دعا را می‌پذیرد، گناه‌ها را می‌بخشد، روزی می‌بخشد، فیض می‌بخشد و خلق می‌کند. دعا، گلبانگ و ترجمه‌ها نشان می‌دهد که سنت علویان ذهنیت صوفیانه دارد. علاوه بر این، بسیار قابل توجه است که دعاها و گلبانگ‌هایی که توسط گروه‌های علوی خوانده می‌شود، تقریباً همان تعبیرات، دعاها و گلبانگ‌ها خوانده شده در برخی از مکاتب صوفیه است؛ به ویژه آن‌هایی که جهر ذکر را می‌پذیرند و عمل می‌کنند. این امر به روشنی نشان می‌دهد که گروه‌های متعلق به سنت علوی باید بر اساس همتایان خود در سایر مکاتب صوفیانه ارزیابی شوند. (اوچر، ۲۰۲۰)

نبوت خضر الیاس از نظر قرآن

وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ، هم زکریّا و یحیی و عیسی و الیاس را (هدایت کردیم) که همه از نیکوکارانند. (سوره انعام ۸۵)

وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ، همانا الیاس یکی از رسولان بزرگ خدا بود. (صافات ۱۲۳)

از نظر تصوف

خضر الیاس در عقیده علویان؛ مجمع بحرین است. یعنی محل تلاقی دو دریا است. هدف و مقصد از مجمع البحرین؛ ملاقات حضرت موسی که دریای علم ظاهر است و خضر که دریای علم باطنی است. از آنکارا تا شرق، علویان وفادار به فرزندان رسول خدا هستند در روزهای سخت زمستان مخصوصاً ماه اول و دوم سال میلادی علویان به عبادت خود بسیار اهمیت می‌دهد و برای مشکلات خود به حضرت خضر متوسل می‌شدند. چون حضرت خضر با پیامبر بودن از انبیا الهی می‌باشد و با حافظ و واقف بودن به تمام اسرار

خداوند نیز از اولیاء الهی می‌باشد. فقط اولیاء الهی به تمام اسرار الهی واقف هستند که منحصر به فرد است، همان جمال حق است. در باور علویان، خضر نبی بازتاب خداوند از خود در عالم هستی به عنوان یک انسان است.

امامت و دوازده امام:

امامت عبارت است از اجرای احکامی که توسطه پیامبر اجرا می‌شد پس از او نیز اجراکننده می‌باشد. به کسی که این وظیفه را انجام می‌دهد "امام" می‌گویند. امامان بعد از پیامبر آمدند. "همانا خدا به شما امر می‌کند که امانتها را به صاحبانش باز دهید و چون حاکم بین مردم شوید به عدالت دآوری کنید. همانا خدا شما را پند نیکو می‌دهد، که خدا شنوا و بیناست."

نام اولین امامی که بعد از حضرت محمد ﷺ جانشین او می‌شود در قرآن بر رسولش نازل شده است. "وَلِیْ اَمْرِ وِیَاوَرِ شَمَا تَنْهَیْ خُدا و رَسُوْل و مُؤْمَنَانِیْ خَوَهِنْد بُود کِه نَمَاز بِه پَا دَاشْتِه و بِه فُقَرَا دَر حَال رُکُوْع زکَات می‌دهند (به اتفاق مفسران مراد علی علیه السلام است)"

درباره امامان چنین آیه می‌توانیم بگویم "از میان شما باید گروهی باشند که (دیگران را) به خیر دعوت نمایند و امر به معروف و نهی از منکر کنند و آنها همان رستگارانند." (کایا، ۱۹۸۹:

۱۰) در یکی از منابع علوی اسم و تولد دوازده امام چنین آمده است:

"امام علی (۵۹۹-۶۶۱)

امام حسن (۶۲۴-۶۶۹)

امام حسین (۶۲۶-۶۸۰)

امام زین العابدین (۶۵۸-۷۱۳)

امام باقر (۶۷۶-۷۳۲)

امام جعفر صادق (۶۹۹-۷۶۵)

امام موسی کاظم (۷۴۵-۷۶۹)

امام علی رضا (۷۶۶-۸۱۸)

امام تقی (۸۱۰-۸۳۵)

امام نقی (۸۲۶-۸۶۸)

امام حسن عسکری (۸۴۶-۸۷۳)

امام مهدی (۸۶۹-..)

آن‌ها معتقدند که امام دوازدهم مهدی عجل الله تعالی فرجه‌ه در جوانی غایب شد و او هنوز زنده است و روزی برمی‌گردد و به آزار و اذیت پایان می‌دهد. امام مهدی از دوازده امام آخرین امام است و در هفت سالگی غایب شد یک روز ظاهر می‌شود و به همه مظلومان کمک می‌کند. (دوغان، ۱۹۹۸: ۲۰-۲۳). اعتقاد مهدویت در بین علویان تنها امید آن‌ها برای آینده و بسیار مهم است. (اوندر، ۲۰۱۰، ص ۱۲۴). علویان نماز نمی‌خوانند آیین دیگری به جایی نماز انجام می‌دهند به اسم «آیین جمع»، حج نمی‌روند زیارتگاه‌های خاص خودشان را دارند مثل قبر امام رضا علیه السلام.

یکی از دلایلی که متصوف‌ها به حضرت علی در عرصه تصوف علاقه خاصی دارند این است که باطن حضرت علی، آینه اسرار است. در خیلی از منابع حدیث و سیره از جمله منابع تسنن و شیعه حضرت علی علیه السلام در آغوش پیامبر ﷺ با اخلاق او بزرگ شد و او دوران جاهلیت نداشت از کودکی به اسلام رو آورده بود و در حین وحی شاهد اسرار الهی شده بود. مطابق با این توصیف‌ها منابع بسیاری از صوفیان باید حضرت علی را با تصوف شریک کنند. صوفیان بر این عقیده‌اند که امام علی در زمینه تصوف و نیز در زمینه قرآن و حدیث و به ویژه فقه مرجع است. به این معنا در علوم حق که در مرکز عرفان قرار دارند، حضرت علی را به عنوان حجت قبول دارند. به عبارت دیگر، چون او دارای علم کلی یعنی علم لدنی می‌باشد که از طریق علم وهبی در تصوف به دست آمده است؛ آن‌ها علی علیه السلام را به عنوان برترین هدایت کننده و رهبر در میان صحابه پذیرفتند، هرچند از سایر صحابه نیز بهره مند شده‌اند.

قربانیان غیر از مناسک جمع

۱. جوامع علوی شهادت حضرت حسین علیه السلام در کربلا، یعنی جان خود را در راه حق دادن و خود را قربانی کردن در راه خدا. علت قربانی ذبح کردن علویان بعد از روزه محرم این است که از فرزندان اهل بیت حضرت زین العابدین علیه السلام از فاجعه کربلا

زنده مانده بود، به نیت شکر بعد از ده یا دوازده روز روزه محرم، علویان قربانی ذبح می‌کنند. در علویان داستان قربانی ابراهیم و پسرش اسماعیل بسیار پردازش و تاکید شده است. (آکگول، ۲۳۸، ۱۲، ۲۰)

۲. قربانی نوروزی: روز بیست و یکم اسفند است. روز میلاد حضرت علی علیه السلام محسوب می‌شود. تخته‌چی‌ها در روز نوروز خروس قربانی می‌کنند.

۳. شعائر خاص علویان:

گلبانگ :

گلبانگ نامی است که به دعاهایی با تکبیرها و ریتم خاصی، مردم به صورت دست جمعی می‌خوانند، گفته می‌شود در بیان دیگری به دعاهایی که دده در جمع‌هایی که دوازده خدمت بر حسب علویان می‌خواند، گلبانگ و برخی نیز ترجمانلیک می‌گویند. گلبانک‌ها که زمان و محتوایشان با هم متفاوت است، همیشه با بسم الله! الله! الله! شروع می‌کنند! و در انتها همه در جمع به جای آمین «الله! الله!» می‌گویند. (آکگول، ۲۰۱۲: ۱۶۴)

دعا در نبوت اسلام به معنای اعتراف بنده به استقامت در برابر عظمت خداوند و طلب فضل و کمک در احساس محبت و تکریم است. (جیلاجی، ۱۹۹۴: ۵۲۹)

متون گلبانگ معمولاً به زبان ترکی هستند، متون برخی بسیار طولانی و همچنین برخی از چند جمله تشکیل شده است. گلبانگ‌ها همیشه با کلمه الله که در یک عبارت قالب بندی تکرار می‌شود توسط دده شروع می‌شود مانند: "الله الله، الا الله الله" یا "بسم الله! الله! الله! شاه! الله! الله (ارسا، ۲۰۱۳: ۵۷)

در پایان گلبانگ «بر جمال محمد، کمال حسن و حسین و علی بلند صلوات» گفته می‌شود و با گذاشتن دست بر سینه، بر محمد مصطفی و اهل بیت مطهر او صلوات می‌فرستند.

یکی از دعاهایی که در آیین جمع خوانده می‌شود به عنوان مثال در جایگاه و اهمیت حضرت محمد را به عنوان مثال بیان می‌کنم:

"الله اکبر! الله اکبر! الله اکبر! لا اله الا الله والله اکبر والله حمد

اللهم صلی علی سیدنا محمد و علی آل سیدنا محمد والخدیجه و الفاطمه الحسن و

الحسین....

آیین جمع را با مهر نبوت محمد ﷺ مهر می‌کنیم و با همت امام علی علیه السلام شروع می‌کنیم..." (طور ۲۰۰۲: ۲۷۸)

با این متن دعای آیین جمع یک باری دیگر مشاهده می‌شود نبوت حضرت پیامبر و شخصیت ایشان یکی از شکل دهندگان آیین علویت می‌باشد.

وقتی بررسی می‌کنیم می‌بینیم که هم در فرهنگ‌ها و گروه‌های وابسته به سنت علویان و هم در گروه‌های تصوفی، مولوی و قدیری و خلوتی‌لیک که به ویژه خودشان را به حضرت علی علیه السلام می‌پیوندند و ذکر جهر را اساس می‌گیرند، گلبانگ‌ها و ترجمان‌ها از لحاظ ظاهری معمولاً با "بسم شاه"، "الله الله!"، شروع می‌شود و با "به دم حقایق هو"، "به دم ارنلر هو!" و... ختم می‌شود.

● بررسی و تحلیل

۲۲

پژوهش حاضر با هدف بررسی جایگاه پیامبران، امامان، و تأثیر تصوف بر آیین‌های علویت، تلاش می‌کند تا نگاهی جامع و عمیق به اعتقادات، مناسک و هویت علویان ارائه دهد. این تحقیق بر اساس سه فرضیه اصلی شکل گرفته است:

فرضیه اول: جایگاه ویژه پیامبر اسلام و امامان در علویت

بر اساس این فرضیه، حضرت محمد ﷺ و امامان به عنوان راهنمایان و پیشوایان دینی، جایگاه والایی در آیین‌ها و اعتقادات علویان دارند. شواهد نشان می‌دهد که علویان به شخصیت پیامبر اسلام و امامان توجه ویژه‌ای دارند و در تمامی مناسک و شعائر دینی خود، از نام و ذکر آن‌ها استفاده می‌کنند. آیین جمع، ذکرهای خاص، و دعا‌های مرتبط با پیامبر و امامان، همگی تأییدی بر این موضوع هستند.

بررسی این فرضیه: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که پیامبر اسلام و امامان، نه تنها به عنوان پیشوایان دینی، بلکه به عنوان نمادهای معنوی و اخلاقی در زندگی روزمره علویان نیز حضور دارند. فلسفه علویت، به نوعی ادامه‌دهنده مسیر معنوی پیامبر اسلام و امامان است و علویان تلاش می‌کنند تا با پیروی از این شخصیت‌ها، به سعادت معنوی دست

یابند.

فرضیه دوم: تأثیر تصوف بر آیین‌ها و مناسک علویان

این فرضیه به بررسی ارتباط میان تصوف و آیین‌های علوی پرداخته و تلاش دارد نشان دهد که بسیاری از مناسک علویان، از جمله ذکر جهر و آیین جمع، متأثر از آموزه‌های تصوف هستند. علاوه بر این، شباهت‌هایی میان دعاها و ذکرهای علویان و مکاتب صوفیه، به ویژه آن‌هایی که به ذکر جهر می‌پردازند، مشاهده می‌شود.

بررسی این فرضیه: یافته‌ها نشان می‌دهد که آیین‌های علوی، ترکیبی از آموزه‌های اسلامی و عناصر عرفانی هستند که در قالب مناسکی چون آیین جمع، ذکر جهر، و گلبانگ نمایان می‌شوند. این شباهت‌ها، حاکی از تأثیر عمیق تصوف بر سنت‌های علوی است و نشان می‌دهد که علویان از مفاهیم عرفانی برای تبیین باورهای دینی خود استفاده می‌کنند.

فرضیه سوم: نقش پیامبران و امامان در هویت اجتماعی علویان

بر اساس این فرضیه، نقش پیامبران و امامان نه تنها در بعد مذهبی، بلکه در شکل‌دهی هویت اجتماعی علویان نیز بسیار مهم است. علویان از طریق برگزاری مراسم و مناسک خاص، به بازتولید و تقویت هویت اجتماعی و فرهنگی خود می‌پردازند.

بررسی این فرضیه: پژوهش نشان می‌دهد که آیین‌ها و شعائر علوی، علاوه بر جنبه‌های دینی و معنوی، نقشی کلیدی در ایجاد همبستگی اجتماعی و هویت‌سازی علویان ایفا می‌کنند. این مراسم، با توجه به تأکید بر پیامبر و امامان، نه تنها ابعاد اعتقادی، بلکه ابعاد اجتماعی و فرهنگی را نیز پوشش می‌دهند.

نتیجه‌گیری

در نتیجه، این پژوهش نشان می‌دهد که علویت، ترکیبی از آموزه‌های اسلامی و عرفانی است که به صورت ویژه‌ای در مناسک و آیین‌های دینی آن‌ها نمود یافته است. نقش پیامبر اسلام و امامان در این آیین‌ها، بسیار برجسته است و به نوعی محوریت معنوی و دینی را برای پیروان این مکتب فراهم می‌کند. تأثیر تصوف نیز در آیین‌های علوی به وضوح مشاهده می‌شود و نشان‌دهنده پیوند عمیق این دو جریان معنوی است.

به طور کلی، علویان با تأکید بر نقش پیامبران و امامان، تلاش می‌کنند تا هویتی متمایز از سایر مکاتب اسلامی برای خود ایجاد کنند. این هویت، علاوه بر ابعاد مذهبی، جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی نیز دارد و به کمک مناسک و آیین‌های خاص، بازتولید می‌شود. آیین‌های جمع، ذکر جهر، و گلبانگ، همگی ابزارهایی برای تقویت این هویت و ایجاد انسجام اجتماعی در میان پیروان علویت هستند.

پژوهش حاضر با تأکید بر جنبه‌های مختلف علویت، تلاش می‌کند تا شناخت عمیق‌تری از این مکتب و تأثیرات آن بر جامعه علویان ارائه دهد. این تحقیق می‌تواند به عنوان مرجعی برای پژوهش‌های آتی در زمینه‌های دین‌پژوهی، تصوف، و جامعه‌شناسی دین مورد استفاده قرار گیرد.

منابع و مآخذ

۱. آگول، م. (۲۰۱۲). بررسی آیین‌های قربانی در فرهنگ علویان. تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی.
۲. اوچر، ز. (۲۰۲۰). صوفیسم و آیین‌های علویان. تهران: انتشارات فرهنگ و اندیشه.
۳. جیلای، ر. (۱۹۹۴). مفهوم دعا در اسلام. قم: مرکز تحقیقات اسلامی.
۴. حسینی، م. (۱۳۹۸). نقش امام علی علیه السلام در مناسک و باورهای علویان. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۵. شریعتی، م. (۱۳۹۷). تحلیل مناسک علویان از منظر عرفان اسلامی. قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی.
۶. صالحی، ک. (۱۳۹۹). بررسی ارتباط بین امامان شیعه و مناسک علویان. اصفهان: انتشارات فرهنگ اسلامی.
۷. صفا، ن. (۲۰۲۳). اشعار نبوی در فرهنگ علوی. مشهد: انتشارات فردوسی.
۸. طور، ح. (۲۰۰۲). آیین‌های جمع در علویت. شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز.
۹. کاله‌لی، م. (۱۹۸۹). تأثیر حضرت محمد بر آیین‌های علویان. تبریز: انتشارات دانشگاه تبریز.
۱۰. موسوی، ف. (۱۴۰۱). جایگاه پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله در آیین‌های جمع علویان. شیراز: انتشارات پژوهشگاه دین و اندیشه.
۱۱. نوری، ر. (۱۴۰۰). تأثیر تصوف بر آیین‌های جمع در میان علویان. مشهد: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۱۲. نوین، ب. (۱۹۹۸). نبوت و امامت در اسلام. اصفهان: انتشارات دانشگاه اصفهان.
13. Denny, F. M. (2018). *Ritual and Belief in Alawite Islam*. New York: Oxford University Press.
14. Friedman, Y. (2017). *Alawite Identity and Religious Practices*. Middle Eastern Studies, 95-78, (1)52.
15. Olsson, T. (2021). *The Twelve Imams and Alawite Ceremonies*. Studies in Islamic Practices, 232-215, (4)18.
16. Smith, J. (2020). *The Influence of Sufism on Alawite Rituals*. Journal of Islamic Studies, 135-121, (2)35.
17. Winter, M. (2019). *Alawite Mysticism: The Role of Imam Ali*. Islamic Mysticism Review, 101-89, (3)27.
18. Akgol, M. (2012). Investigating sacrifice rituals in Alevi culture. Tehran: Publications of Humanities Research Institute.
19. Ocher, Z. (2020). Sufism and Alevi rituals. Tehran: Farhang and Andisheh

Publications.

20. Jilaji, R. (1994). The concept of prayer in Islam. Qom: Islamic Research Center.
21. Hosseini, M. (2018). The role of Imam Ali (AS) in the rites and beliefs of Alawites. Tehran: Tehran University Press.
22. Shariati, M. (2017). Analysis of Alevi rituals from the perspective of Islamic mysticism. Qom: Islamic Research Center.
23. Salehi, K. (2019). Investigating the relationship between Shiite imams and Alawite rituals. Isfahan: Islamic Culture Publications.
24. Safa, N. (2023). Prophetic poems in Alevi culture. Mashhad: Ferdowsi Publications.
25. Tur, H. (2002). Mass rituals in Alevism. Shiraz: Shiraz University Press.
26. Kalely, M. (1989). The influence of Prophet Muhammad on Alevi rituals. Tabriz: Tabriz University Press.
27. Mousavi, F. (1401). The position of the Prophet of Islam (PBUH) in the rituals of the Alevi community. Shiraz: Research Institute of Religion and Thought Publications.
28. Nouri, R. (1400). The influence of Sufism on communal rituals among Alevis. Mashhad: Research Institute of Humanities and Cultural Studies.
29. Novian, b. (1998). Prophethood and Imamate in Islam. Isfahan: Isfahan University Press.